

Farkas József, Lili És Suliteanu Paul

Itt, Kolozsváron, a házsongárdi temetőben, az anyósoméék sírhelyénél vagyok én, a feleségem [Farkas Lili] és a jobb oldali az unokánk, Paul. Az unokám, Paul 1987-ben született. 2001. augusztus harmincadikán elment Izraelbe a leánnyommal. Paul líceumba jár, most végezte a tizenegyediket, jövőre érettségizik. Ott [Izraelben] van egy nagyon érdekes rendszer: a tizedik osztálytól kezdődően minden évben két-három tantárgyból leérettségiznek. És mire befejezi a tizenkettediket, össze van gyűjtve a vizsga két-három tantárgyból a tizedikből, két-három tantárgy a tizenegyedikből, ahhoz hozzáteszik a tizenkettedikeseket, és totálisan le van érettségizve. Habár a szülei el vannak válva, és az apja itt van, Kolozsvárt -- a repülőtéren dolgozik, ő az igazgató a forgalomirányítási osztályon --, nagyon jó viszonyban van a gyermek az apjával, az apja a gyermekkel. Most itt van vagy hat hetet, hozzánk is jön, de főleg az apjánál van, ő viszi [jobbra-balra]. A vallásosság egy nagyon relatív dolog. Nekem van egy abszolút személyi teóriám. Én magamat tartom a legkorrektebbnek, mondjuk, az Isten előtt, hogy én mindenkit tisztelek az ő saját vallásában. Én nem tudok valakit lefumigálni, hogy miért ez, és miért nem az, és se hogy bigott vagy ateista, se hogy ortodox vagy görög katolikus, se hogy református vagy katolikus, mindenkit tisztelek, aki hisz az ő nemében [saját vallásában]. Valaki nagyon békülékeny kell legyen, hogy mindenkit tudjon tisztelni, és én tisztelem mindegyiket, amelyik a maga nemében viszi tovább az ő vallását, én mindegyiket respektálok, és nem zavarom egyiket sem. De van olyan, aki nagyon sokszor csak azért jön a templomba, hogy lássák, hogy jött a templomba. Nem, hogy imádkozzon, hanem hogy lássák, hogy jött. És ez érvényes akármelyik vallásnál. Én a zsidó vallást tartottam, miután megnősültem is. Nem jártam minden nap a templomba, de minden ünnepnap részt vettem [a szertartáson], vagy mikor halotti megemlékezés volt valamelyik ünnepen. Újévkor, Jom Kipurkor, Pészáhhkor vagy Savuotkor a Jizkornál mindig itt voltam [Jizkor -- Jom Kipurkor és bizonyos nagyünnepek utolsó napján a templomi szertartás során megemlékeznek a közösség halottairól és mártírjairól. -- A szerk.]. Gyertyát szombatira nem gyűjtöttünk. Mert van egy érdekes dolog, amire csak most jöttem rá, öregkoromra. Gyertyát péntek este az asszonyok gyűjtanak, nem a férfiak. És én meg voltam szeppenne, hogy a lányomnál [Izraelben] a párja nem gyűjt gyertyát, de minden péntek este meghálálja a kalácsot, és tölt egy pohár bort egy serlegbe, amire mond egy imát, aztán azt a serleget kikóstolja mindenki. Szóval azt akarom mondani, hogy a

gyertyát csak az asszonyok gyújtják, nem a férfiak. Az anyám gyújtott gyertyát. De miután eltűnt [= kivándorolt Izraelbe] az anyám, akkor már nem gyújtott senki nálunk [A péntek esti gyertyagyújtás a nőknek adott három micva egyike. A micva eredetileg parancsolatot, isteni rendeletet jelentett (ma már bármilyen jó cselekedet, jótétemény micva, akár mások, akár önmagunk megsegítésére irányul). -- A szerk.]. A kipám nálam van mindig. Azt hiszem, Izraelben vettem, amikor egyszer ott voltam. Amikor bemennek a mi templomunkba, a férfiak kell tegyenek egy kipát a fejükre. Azt mondják a rabbik, azért kell tenni a kipát, mert te, aki halandó vagy, nem vagy egyenlő az Istennel. Az Isten és egy halandó közt kell legyen valami válaszként. És az a kipa, az fedi a fejet, a koponyát, hogy ne lépj közvetlenül érintkezésbe a fentvaló Istennel. Körülbelül így magyarázzák a rabbik. Én ezt is elhiszem, és nem kételkedem.